

INSTRUKCJA O SYNODACH DIECEZJALNYCH

(Tłumaczenie nieoficjalne)

PRZEDMOWA

Ojciec Święty Jan Paweł II w Konstytucji Apostolskiej *Sacrae disciplinae leges* promulgującej aktualny Kodeks Prawa Kanonicznego napisał, że wśród zasadniczych elementów, które według Soboru Watykańskiego II wyrażają prawdziwą i autentyczną naturę Kościoła, znajduje się „doktryna, w której Kościół jest przedstawiony jako Lud Boży, a władza hierarchiczna jako służba, a ponadto doktryna, która ukazuje Kościół jako *wspólnotę* i ustala wzajemne relacje, które powinny zachodzić między Kościołem partykularnym i powszechnym oraz między kolegalnością i prymatem; także doktryna, według której wszyscy członkowie Ludu Bożego, w sposób sobie właściwy, partycypują w potrójnym zadaniu Chrystusa, mianowicie kapłańskim, prorockim i królewskim”¹.

Zachowując wierność soborowemu nauczaniu Kodeks Prawa Kanonicznego przedstawił odnowiony obraz tradycyjnej instytucji *synodu diecezjalnego*, w którym na różny sposób spotykają się przypomniane wyżej treści eklesjologiczne. W kanonach 460-468 zawarł normy prawne, których należy przestrzegać celebrując to kościelne zgromadzenie.

W ostatnim czasie, w sposób szczególnie po ogłoszeniu Kodeksu Prawa Kanonicznego, zwiększyła się liczba Kościołów partykularnych, które celebrowały lub zamierzają celebrować synod diecezjalny uznany za ważny środek służący realizacji odnowy soborowej. Trzeba wspomnieć zwłaszcza zamknięty w uroczystość Zesłania Ducha Świętego 1993 roku II Synod Duszpasterski diecezji rzymskiej, którego celebrowanie dało Papieżowi Janowi Pawłowi II okazję do przekazania cennego nauczania. Ponadto w ostatnich dziesięcioleciach dało się zauważyć również inne formy służące wyrażaniu komunii diecezjalnej, opisywane niekiedy jako „zgromadzenia diecezjalne”. Choć przejawiają one pewne podobieństwa do synodów, to jednak nie posiadają ścisłej formy kanonicznej.

Uznano za bardzo stosowne wyjaśnienie dyspozycji prawa kanonicznego dotyczących synodu diecezjalnego oraz rozwinięcie i określenie procedur związanych z jego przebiegiem² przy pełnym poszanowaniu tego, co postanawia Kodeks Prawa Kanonicznego. Jest również pożądane, aby także „zgromadzenia diecezjalne” lub inne zebrania, w tej mierze, w jakiej ich cele bądź skład przypominają synod, znalazły swoje miejsce w ramach dyscypliny kanonicznej dzięki przyjęciu przepisów zawartych w kanonach i w niniejszej instrukcji, co zagwarantuje ich prawną skuteczność w sprawowaniu rządów w Kościele partykularnym.

Do niniejszej instrukcji dołączono dodatek o charakterze czysto orientacyjnym obejmujący najważniejsze zagadnienia, w których Kodeks Prawa Kanonicznego odsyła do prawodawstwa diecezjalnego. Będzie on pomocny podczas przygotowania synodu diecezjalnego.

Kongregacja do spraw Biskupów i Kongregacja do spraw Ewangelizacji Narodów, posiadając kompetencje w tym, co dotyczy wykonywania urzędu biskupiego w Kościele

¹ Konstytucja Apostolska *Sacrae disciplinae leges*, 25 stycznia 1983 r. (*AAS* 75 [1983], vol. II, s. VII-XIV).

² Por. kan. 34 § 1.

łacińskim³, przedstawiają więc tę Instrukcję wszystkim Biskupom Kościoła łacińskiego. Zamierzają one w ten sposób zarówno odpowiedzieć na prośby wielu Biskupów o braterskie wsparcie w celebrowaniu synodu diecezjalnego, jak również przyczynić się do zaradzenia niektórym brakom i niespójnościom, jakie niekiedy się pojawiły.

I. WPROWADZENIE NA TEMAT NATURY I CELU SYNODU DIECEZJALNEGO

Kanon 460 opisuje synod diecezjalny jako „zebranie (*coetus*) wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc Biskupowi diecezjalnemu”⁴.

1. *Celem synodu* jest świadczenie pomocy Biskupowi w wykonywaniu właściwej mu funkcji kierowania wspólnotą chrześcijańską.

Cel ten określa szczególną rolę, jaką na synodzie należy przyznać prezbiterom, którzy są jako „pilni współpracownicy urzędu biskupa, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu”⁵. Jednak synod daje również Biskupowi sposobność, aby wraz z kapłanami wezwał do współpracy z nim wybranych świeckich i zakonników, co jest szczególnym sposobem realizowania tej odpowiedzialności za budowanie Ciała Chrystusa, która dotyczy wszystkich wiernych⁶.

Również w trakcie synodu Biskup wykonuje powierzony mu urząd rządzenia Kościołem: postanawia o jego zwołaniu⁷, proponuje tematy do omówienia na synodzie⁸, przewodniczy sesjom synodalnym⁹; w końcu, jako jedyny prawodawca, podpisuje deklaracje i dekrety oraz zarządza ich ogłoszenie¹⁰.

W ten sposób synod jest „równocześnie i w sposób nierozdzielny aktem władzy biskupiej i wydarzeniem komunii, przez co wyraża tę właściwość komunii hierarchicznej, która należy do głębokiej natury Kościoła”¹¹. Istotnie, Lud Boży nie jest bezkształtnym zbiorem uczniów Chrystusa, ale wspólnotą kapłańską, od samego początku organicznie ukształtowaną zgodnie z wolą swojego Założyciela¹², której w każdej diecezji przewodzi Biskup jako widzialne źródło i fundament jedności oraz jedyny jej przedstawiciel¹³. Jakikolwiek więc usiłowanie przeciwstawienia synodu Biskupowi, jako rzekomego „przedstawicielstwa Ludu Bożego”, sprzeciwia się autentycznemu porządkowi kościelnych relacji.

2. Członkowie synodu są wezwani do „świadczenia pomocy Biskupowi diecezjalnemu”¹⁴ formułując swoją *opinię* lub „*głos*” dotyczący proponowanych przez niego kwestii; głos ten nazywa się „*doradczym*”¹⁵, aby wskazać, że Biskup może w sposób wolny przyjąć lub odrzucić opinie wyrażone przez członków synodu. Tym niemniej, nie oznacza to, iż są one pozbawione znaczenia, jak gdyby były jedynie czysto „zewnątrzną” konsultacją,

³ Por. Konstytucja Apostolska *Pastor bonus*, 28 czerwca 1988 r. (AAS 80 [1988], s. 841-912), art. 75, 79 i 89.

⁴ „*Coetus delectorum sacerdotum aliorumque christifidelium Ecclesiae particularis, qui in bonum totius communitatis dioecesanae Episcopo dioecesano adiutricem operam praestant*”.

⁵ Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 28; por. Dekret *Presbyterorum ordinis*, n. 2 i 7.

⁶ Por. Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 7 i 32; por. kan. 463 §§ 1 i 2.

⁷ Por. kan. 461 § 1 i 462 § 1.

⁸ Por. kan. 465.

⁹ Por. kan. 462 § 2.

¹⁰ Por. kan. 466.

¹¹ Jan Paweł II, Homilia z 3 października 1992 r., „Osservatore Romano”, 4 października 1992 r., s. 4-5.

¹² Por. Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 11.

¹³ Por. tamże, n. 23.

¹⁴ Kan. 460.

¹⁵ Por. kan. 466.

wyrażoną przez kogoś, kto nie posiada żadnej odpowiedzialności za końcowy rezultat synodu: członkowie synodu na mocy swoich doświadczeń i poprzez swoje rady aktywnie współpracują w wypracowaniu deklaracji i dekretów, które zostaną słusznie nazwane „synodalnymi”¹⁶. W przyszłości Biskup będzie z nich czerpał inspirację sprawując swoje rządy w diecezji.

Ze swej strony, Biskup rzeczywiście kieruje przebiegiem dyskusji w trakcie sesji synodalnych i jako prawdziwy nauczyciel Kościoła poucza i poprawia, kiedy to konieczne. Po wysłuchaniu członków synodu, wobec wyrażonych różnych opinii, jego zadaniem jest rozeznawać, to znaczy „wszystko badać i zachowywać to, co dobre”¹⁷. Podpisując po zakończeniu synodu jego deklaracje i dekryty Biskup *potwierdza swoim autorytetem* wszystko to, czego się w nich naucza lub co się poleca. Władza biskupia zostaje w ten sposób wykonana zgodnie ze swoim autentycznym znaczeniem, a więc nie jako narzucenie arbitralnej woli, lecz jako prawdziwa posługa, która zakłada, by „wysłuchiwać swoich podwładnych” i „zachęcać do pilnego współdziałania z sobą”¹⁸ we wspólnym poszukiwaniu tego, o co w danej chwili Duch prosi Kościół partykularny.

3. *Komunia i misja*, będąc dwoma nierozdzielными aspektami jedyne go celu duszpasterskiej działalności Kościoła, stanowią „dobro całej wspólnoty diecezjalnej”, które kan. 460 wskazuje jako ostateczny cel synodu.

Prace synodalne starają się sprzyjać wspólnemu przyłgnięciu do zbawczej doktryny i pobudzaniu wszystkich wiernych do naśladowania Chrystusa. Ponieważ Kościół „jest posłany do świata, aby głosić misterium komunii, które go konstytuuje, świadczyć o nim, aktualizować je i szerzyć”¹⁹, dlatego synod troszczy się również, aby sprzyjać dynamizmowi apostołskiemu wszystkich działań podejmowanych w Kościele pod kierownictwem prawowitych Pasterzy. Jako że u podstaw każdej odnowy komunijnej i misyjnej znajduje się w sposób konieczny świętość Bożych szafarzy, na synodzie nie powinno zabraknąć żywego zainteresowania ulepszeniem sposobu życia i formacji duchowieństwa oraz pobudzaniem powołań.

Synod więc nie tylko ukazuje i aktualizuje komunię diecezjalną, lecz również jest wezwany do jej *budowania* poprzez swoje deklaracje i swoje dekryty. Dlatego trzeba, aby w dokumentach synodalnych zostało dokładnie przyjęte Magisterium powszechne, a dyscyplina kanoniczna – zastosowana do specyfiki określonej wspólnoty chrześcijańskiej. Istotnie, posługa Następcy Piotra i Kolegium Biskupów nie są jakąś instancją zewnętrzną wobec Kościoła partykularnego, ale elementem który „od wewnątrz” przynależy do samej jego istoty²⁰ i jest fundamentem komunii diecezjalnej.

W ten sposób synod przyczynia się również do ukształtowania duszpasterskiej fizjonomii Kościoła partykularnego nadając ciągłość jego specyficznej tradycji liturgicznej, duchowej i kanonicznej. Lokalne dziedzictwo prawne oraz wskazania, które kierowały działaniem duszpasterskim, są na synodzie przedmiotem starannego studium w celu odnowienia, przywrócenia lub uzupełnienia ewentualnych braków w prawodawstwie, zweryfikowania sformułowanych wcześniej celów duszpasterskich oraz zaproponowania, przy pomocy łaski Bożej, nowych wskazań.

¹⁶ Por. kan. 466 i 467.

¹⁷ Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 12, która cytuje 1 Tes 5, 12 i 19-21.

¹⁸ Por. tamże, n. 27.

¹⁹ Por. Kongregacja Doktryny Wiary, List do Biskupów Kościoła Katolickiego *Communio notio*, 28 maja 1992 r. (AAS 85 [1993] s. 838-850), n. 4.

²⁰ Por. tamże, n. 13.

II. SKŁAD SYNODU

1. „*Synodowi diecezjalnemu przewodniczy Biskup diecezjalny, który jednak może delegować na poszczególne sesje synodu wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do wypełnienia tego obowiązku*”²¹, dając wśród nich pierwszeństwo tym, którzy posiadają godność biskupią (biskupa koadiutora i biskupów pomocniczych).

2. *Członkami synodu de iure*, na podstawie urzędu, który wypełniają, są:

- biskup koadiutor i biskupi pomocniczy;
- wikariusze generalni, wikariusze biskupi, jak również wikariusz sądowy;
- kanonicy kościoła katedralnego;
- członkowie rady kapłańskiej;
- rektor wyższego seminarium;
- dziekani²².

3. *Członkami z wyboru* są:

1°. „Wierni świeccy, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez radę duszpasterską, w sposób i w liczbie do określenia przez biskupa diecezjalnego; albo – tam gdzie nie ma tej rady – w sposób oznaczony przez biskupa diecezjalnego”²³.

Przy wybieraniu tych świeckich (mężczyzn i kobiet) należy się kierować w miarę możliwości wskazaniem kanonu 512 § 2²⁴, zawsze troszcząc się starannie o zapewnienie tego, by wierni ci wyróżniali się „pewną wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością”²⁵; w ten sposób ich wkład będzie prawdziwie służył dobru Kościoła. Prawidłową sytuację kanoniczną tych świeckich należy uznać za konieczny wymóg ich włączenia do zgromadzenia synodalnego.

2°. „Przynajmniej jeden prezbiter z każdego dekanatu, wybrany przez wszystkich pełniących tam duszpasterstwo; należy także wybrać innego prezbitera, który by go zastąpił, gdyby ten miał przeszkodę”²⁶.

Jak wynika z tekstu kanonu, wyborowi z tego tytułu nie podlegają diakoni i świeccy, a wyłącznie prezbiterzy.

Biskup będzie więc musiał określić liczbę wybranych z każdego dekanatu. W przypadku niewielkich Kościołów partykularnych nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby zwołał wszystkich swoich prezbiterów.

²¹ Kan. 462 § 2.

²² Por. kan. 463 § 1, 1°, 2°, 3°, 4°, 6° i 7°.

²³ Kan. 463 § 1, 5°.

²⁴ Kan. 512 § 2: „Do rady duszpasterskiej należy dobrać wiernych w ten sposób, żeby jej skład był rzeczywistym odzwierciedleniem całej części Ludu Bożego, stanowiącego diecezję, z uwzględnieniem różnych regionów diecezji, warunków społecznych i zawodowych oraz udziału, jaki osoby pojedyncze lub zrzeszone mają w apostołstwie”.

²⁵ Kan. 512 § 3.

²⁶ Kan. 463 § 1, 8°.

3°. „Niektórzy przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, które posiadają dom w diecezji, wybrani w liczbie i w sposób określony przez biskupa diecezjalnego”²⁷.

4. *Członkowie synodu wybrani w sposób swobodny przez biskupa*: „Biskup diecezjalny może wezwać na synod diecezjalny w charakterze członków także innych, czy to duchownych, czy członków instytutów życia konsekrowanego, czy wiernych świeckich”²⁸.

Wybierając tych członków synodu należy się starać uwzględnić *powołania kościelne lub różne zadania apostołskie*, które nie uzyskały dostatecznej reprezentacji w wyborach, tak aby synod adekwatnie odzwierciedlał specyficzne rysy Kościoła partykularnego; należy się więc zatroszczyć, aby wśród duchownych zapewnić proporcjonalną obecność diakonów stałych. Nie powinno się też pominąć wyboru wiernych, którzy stosownie do posiadanej „wiedzy, kompetencji i zdolności”²⁹, niewątpliwie wzbogacą debaty synodalne swoim przemyślanym głosem.

5. Właściwie wyznaczeni członkowie synodu mają prawo i obowiązek *uczestniczyć* w sesjach synodalnych³⁰. „Członek synodu, jeśli byłby powstrzymywany od udziału prawnie uzasadnioną przeszkodą, nie może wysłać pełnomocnika, który by w jego imieniu w nim uczestniczył. Powinien jednak powiadomić biskupa diecezjalnego o tej przeszkodzie”³¹.

Biskup ma prawo i obowiązek usunąć za pomocą dekretu jakiegokolwiek członka synodu, którego opinie sprzeciwiają się doktrynie Kościoła, albo który odrzuca autorytet biskupa, przy zachowaniu możliwości zgodnego z prawem odwołania się od dekretu.

6. „Jeśli biskup diecezjalny uzna to za wskazane, może zaprosić na synod diecezjalny w charakterze obserwatorów niektórych pełniących funkcję lub członków Kościołów czy wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnotocie z Kościołem katolickim”³².

Obecność tych obserwatorów przyczyni się „do szerszego wprowadzenia treści ekumenicznych do normalnego duszpasterstwa, będzie sprzyjać bliższemu wzajemnemu poznaniu, umocni obopólną miłość i – w miarę możliwości – zacieśni braterską współpracę”³³.

Zwyczaj ich wyboru powinno się dokonać w porozumieniu ze zwierzchnikami tych Kościołów lub wspólnot, którzy wskażą osobę najbardziej odpowiednią do ich reprezentowania.

III. ZWOŁANIE I PRZYGOTOWANIE SYNODU

A. Zwołanie

1. Synod diecezjalny może być celebrowany, „ilekroć zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu rady kapłańskiej, doradzają to okoliczności”³⁴. Roztropnemu osądowi biskupa pozostawia się więc decyzję o większej lub mniejszej częstotliwości jego zwoływania w

²⁷ Kan. 463 § 1, 9°.

²⁸ Kan. 463 § 2.

²⁹ Kan. 212 § 3.

³⁰ Por. kan. 463 § 1.

³¹ Kan. 464.

³² Kan. 463 § 3.

³³ Jan Paweł II, Przemówienie wygłoszone podczas audiencji dla pracowników Kurii Rzymskiej, Wikariatu, Gubernatoratu i instytucji związanych ze Stolicą Apostolską, 27 czerwca 1992 r., „Osservatore Romano” [wydanie polskie] 13 (1992) 10, s. 25-27.

³⁴ Kan. 461 § 1.

zależności od potrzeb Kościoła partykularnego i wymagań związanych z zarządzaniem diecezją.

Okoliczności te mogą być różnej natury: brak odpowiedniego całościowego duszpasterstwa, konieczność zastosowania na poziomie lokalnym norm i wskazań wyższego rzędu, obecność w środowisku diecezjalnym wymagających rozwiązania problemów, odczuwanie potrzeby bardziej intensywnej i zaangażowanej komunii kościelnej itp. Dla oceny stosowności zwołania synodu szczególne znaczenie mają informacje otrzymane podczas *wizytacji pasterskich*: one bowiem, bardziej niż jakiegokolwiek badanie czy sondaż, pozwolą biskupowi określić potrzeby wiernych i najodpowiedniejsze do ich zaspokojenia kierunki działań duszpasterskich.

Kiedy więc biskup dostrzeże stosowność zwołania synodu diecezjalnego, poprosi radę kapłańską – będącą reprezentacją prezbiterium dla wspierania biskupa w kierowaniu diecezją³⁵ – o rozważny osąd odnośnie celebrowania synodu i tematu bądź tematów, którymi powinien się on zająć.

Po określeniu tematu synodu biskup przystąpi do wydania dekretu zwołującego synod i ogłosi go swojemu Kościołowi, z zasady przy okazji jakiegoś szczególnie uroczystego święta liturgicznego.

2. „Synod diecezjalny zwołuje tylko biskup diecezjalny, nie zaś tymczasowy rządcą diecezji”³⁶.

„Jeśli biskupowi zlecono troskę o kilka diecezji, albo jest biskupem własnym jednej diecezji, drugą zaś kieruje jako administrator, może zwołać jeden tylko synod dla wszystkich powierzonych mu diecezji”³⁷.

B. Komisja przygotowawcza i regulamin synodu

1. Od samego początku biskup powinien ustanowić *komisję przygotowawczą*.

Biskup wybierze członków komisji przygotowawczej spośród kapłanów i innych wiernych, którzy *wyróżniają się roztropnością duszpasterską i kompetencją zawodową*, będzie się przy tym starał odzwierciedlić w miarę możliwości różnorodność charyzmatów i posług Ludu Bożego. Niech nie zabraknie wśród nich kilku specjalistów z zakresu prawa kanonicznego i liturgii.

Zadaniem komisji przygotowawczej będzie świadczenie pomocy biskupowi diecezjalnemu przede wszystkim w zorganizowaniu przygotowań do synodu i opracowaniu odpowiednich pomocy, w wypracowaniu odnośnego regulaminu, w określeniu kwestii przedstawionych do rozważenia na synodzie i w wyznaczeniu członków synodu. Jej zebraniom będzie przewodniczył sam biskup lub – w przypadku przeszkody – jego delegat.

Biskup może postanowić o ustanowieniu *sekretariatu*, kierowanego przez jednego z członków komisji przygotowawczej. Do sekretariatu będzie należało wspieranie synodu od strony organizacyjnej: przekazywanie i przechowywanie dokumentacji, redagowanie protokołów, zapewnienie obsługi logistycznej, finansowej i księgowej. Równie pożyteczne okaże się ustanowienie *biura prasowego*, które zapewni odpowiedni przekaz informacji poprzez „media” i pomoże uniknąć ewentualnych zniekształconych interpretacji prac synodalnych.

³⁵ Por kan. 495 § 1.

³⁶ Kan. 462 § 1.

³⁷ Kan. 461 § 2.

2. Z pomocą komisji przygotowawczej biskup zatroszczy się o zredagowanie i opublikowanie *regulaminu synodu*³⁸.

Regulamin powinien ustalić między innymi:

1°. *Skład synodu*. Regulamin wyznaczy konkretną liczbę dla każdej kategorii członków synodu i określi kryteria wyboru świeckich i członków instytutów życia konsekrowanego³⁹ oraz przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego⁴⁰. Należy przy tym unikać nadmiernego mnożenia liczby członków synodu, co by przeszkadzało w rzeczywistym zabraniu głosu przez każdego z nich.

2°. *Normy dotyczące sposobu przeprowadzania wyborów* członków synodu i – ewentualnie – osób pełniących różne funkcje na synodzie. W tej kwestii należy zachować przepisy kanonów 119, 1° i 164-179 odpowiednio je dostosowując⁴¹.

3°. *Różne funkcje* wypełniane w zgromadzeniu synodalnym (przewodniczący, moderator, sekretarz), *rozmaite komisje* oraz ich skład.

4°. *Sposób procedowania* podczas zebrań z zaznaczeniem czasu trwania i formy wystąpień (ustnych i pisemnych) oraz głosowań („*placet*”, „*non placet*”, „*placet iuxta modum*”).

Korzystna rola, jaką regulamin może odegrać w zorganizowaniu fazy przygotowawczej, sugeruje, by wypracować go na początku drogi synodalnej, z zachowaniem możliwości wniesienia ewentualnych poprawek i uzupełnień, których domagałyby się zdobyte w późniejszym czasie doświadczenia.

Generalnie korzystne okazuje się przystąpienie w dalszej kolejności do wyznaczenia uczestników synodu, co pozwoli na skorzystanie z ich pomocy w pracach przygotowawczych.

C. Fazy przygotowania synodu

Prace przygotowawcze synodu przede wszystkim mają na celu ułatwienie biskupowi określenia kwestii, które mają zostać poddane debacie synodalnej.

Zawsze konieczne jest takie zorganizowanie tej fazy, aby dotrzeć i zaangażować – w odmienny sposób, zależnie od okoliczności – *rozmaite struktury diecezjalne i inicjatywy apostołskie* obecne w Kościele partykularnym. W ten sposób prace synodalne przełożą się „na stosowny praktyczny kurs eklezjologii komunii Soboru Watykańskiego II”⁴², a ponadto pod koniec synodu wierni będą dobrze przygotowani na przyjęcie „tego, co postanawiają wyświęceni pasterze, jako reprezentujący Chrystusa oraz jako nauczyciele i kierownicy w Kościele”⁴³.

Poniżej zostaną zaproponowane pewne ogólne wskazania dotyczące procedur, które każdy Pasterz będzie umiał dostosować i uzupełnić w sposób najlepiej odpowiadający dobru Kościoła partykularnego i właściwościom planowanego synodu.

1. Przygotowanie duchowe, katechetyczne i informacyjne

W przekonaniu, że „sekretem udanego synodu, podobnie jak każdego innego wydarzenia i inicjatywy kościelnej, jest w istocie *modlitwa*”⁴⁴, biskup zaprosi wszystkich wiernych, duchownych, zakonników i świeckich, a szczególnie klasztory kontemplacyjne, do

³⁸ Na temat pojęcia regulaminu zob. kan. 95.

³⁹ Por. 463 § 1, 5°.

⁴⁰ Por. kan. 463 § 1, 9°.

⁴¹ Należy przy tym zauważyć, że tekst niektórych z tych kanonów pozwala na zawarcie odmiennych dyspozycji w regulaminie synodu.

⁴² Jan Paweł II, Przemówienie z 29 maja 1993 r., „Osservatore Romano”, 31 maja – 1 czerwca 1993 r., s. 6-7.

⁴³ Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 37.

⁴⁴ Jan Paweł II, Homilia z 3 października 1992 r., cyt. w przypisie 11.

modlitwy w „jednej wspólnej intencji: synodu i jego owoców”⁴⁵. W ten sposób synod stanie się autentycznym wydarzeniem łaski dla Kościoła partykularnego. Niech biskup do tego samego zachęca duszpasterzy dając im do dyspozycji odpowiednie pomoce do prowadzenia zarówno uroczystych jak i codziennych celebracji liturgicznych towarzyszących synodalnej drodze.

Celebrowanie synodu daje biskupowi diecezjalnemu *uprzywilejowaną możliwość formacji* wiernych. Należy więc zaproponować wiernym zróżnicowaną katechezę na temat tajemnicy Kościoła i na temat udziału wszystkich w jego posłannictwie, w świetle nauczania Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, a zwłaszcza nauczania soborowego. W tym celu będzie można zaoferować kapłanom konkretne wskazówki do przepowiadania.

Wszyscy powinni też zostać poinformowani na temat *natury i celu synodu* oraz na temat obszaru stanowiącego przedmiot debaty synodalnej. Pomocą do realizacji tego celu może być wydanie broszury informacyjnej, jak również wykorzystanie środków masowego przekazu.

2. Konsultacje w diecezji

Wierni powinni otrzymać *możliwość przedstawienia* swoich potrzeb, pragnień i przemyśleń dotyczących tematu synodu⁴⁶. Ponadto duchowieństwo diecezjalne powinno zostać oddzielnie zachęczone do formułowania propozycji odnośnie sposobu odpowiedzi na duszpasterskie wyzwania, z jakimi się ono konfrontuje.

Biskup przygotowuje konkretne formy takiej konsultacji starając się dotrzeć do wszystkich „żywotnych sił” Ludu Bożego, które są obecne i aktywne w Kościele partykularnym⁴⁷: wspólnot parafialnych, instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, stowarzyszeń kościelnych i znaczących grup, instytucji edukacyjnych (seminarium, uniwersytety i instytuty kościelne, uniwersytety i szkoły katolickie).

Zapewniając możliwość konsultacji przez udzielenie należytych wskazań biskup powinien zdawać sobie sprawę z niebezpieczeństwa – czasami niestety bardzo realnego – tworzenia się grup nacisku, dlatego ma się starać, by w zapytywanych o opinię nie rozbudzać nieuprawnionych nadziei co do rzeczywistego przyjęcia ich propozycji.

3. Ustalenie zagadnień

W dalszym ciągu biskup przystąpi do *ustalenia kwestii*, nad którymi skupią się debaty synodalne. W tym celu przydatne może być opracowanie tematycznych ankiet, każdej poprzedzonej przedłożeniem prezentującym znaczenie danego zagadnienia w doktrynie Kościoła i jego prawodawstwie oraz rezultaty wcześniejszych konsultacji⁴⁸. Zadanie to zostanie powierzone, pod kierownictwem komisji przygotowawczej, grupom ekspertów z różnych dyscyplin i dziedzin duszpasterstwa, którzy przedstawią swoje teksty do zatwierdzenia biskupowi.

⁴⁵ Jan Paweł II, Przemówienie wygłoszone podczas audiencji dla pracowników Kurii Rzymskiej, Wikariatu, Gubernatoratu i instytucji związanych ze Stolicą Apostolską, 27 czerwca 1992 r., cyt. w przypisie 33.

⁴⁶ Por. kan. 212 §§ 2 i 3.

⁴⁷ Por. Jan Paweł II, Przemówienie wygłoszone podczas audiencji dla pracowników Kurii Rzymskiej, Wikariatu, Gubernatoratu i instytucji związanych ze Stolicą Apostolską, 27 czerwca 1992 r., cyt. w przypisie 33.

⁴⁸ Można również wybrać odmienny sposób postępowania, na przykład wypracowując już w tej fazie zarys dokumentów synodalnych. Ta droga ma niewątpliwe zalety, trzeba też jednak uważać na niebezpieczeństwo faktycznego ograniczenia swobody członków synodu, którzy będą musieli wypowiadać się na temat praktycznie gotowego tekstu.

W końcu, przygotowana dokumentacja zostanie przekazana członkom synodu, aby zagwarantować im możliwość odpowiedniego studium przed rozpoczęciem sesji synodalnych.

IV. PRZEBIEG SYNODU

1. *Właściwy synod* tworzą właśnie sesje synodalne. Trzeba więc poszukiwać równowagi pomiędzy czasem trwania synodu, a czasem przygotowania, jak również rozłożyć sesje w odpowiednich odstępach czasu, który zapewniłby możliwość dostatecznego przestudiowania tematów poruszanych w auli synodalnej oraz zabierania głosu w dyskusji.

2. Ponieważ „*Quibus communis est cura, communis etiam debet esse oratio*”⁴⁹, sama celebrowanie synodu rozpoczyna się od *modlitwy*. Podczas uroczystych celebrowanie eucharystycznych sprawowanych na rozpoczęcie i przy zamknięciu synodu, oraz podczas innych – towarzyszących sesjom synodalnym, należy przestrzegać przepisów zawartych w *Caeremoniale Episcoporum*, który oddzielnie porusza kwestię liturgii synodalnej⁵⁰. Celebrowanie te powinny być otwarte dla wszystkich wiernych, a nie tylko dla członków synodu.

Sesje synodalne – przynajmniej te ważniejsze – powinny się odbywać w kościele katedralnym. W nim bowiem znajduje się katedra biskupia i jest on obrazem Kościoła Chrystusowego⁵¹.

3. Przed rozpoczęciem dyskusji członkowie synodu składają *wyznanie wiary* zgodnie z przepisem kanonu 833, 1^o⁵². Niech biskup nie rezygnuje z wyjaśnienia tego znaczącego aktu w celu pobudzenia *sensus fidei* członków synodu i rozpalenia w nich miłości do doktrynalnego i duchowego dziedzictwa Kościoła.

4. Refleksja nad przedstawianymi kolejno różnymi tematami powinna być poprzedzona krótkimi wprowadzeniami, które je odpowiednio naświetlą.

„Wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych”⁵³. Biskup zatroszczy się, aby członkom synodu została zaoferowana rzeczywista możliwość *wolnego wyrażenia* swoich opinii na zaproponowane kwestie, aczkolwiek w ramach czasowych określonych przez regulamin⁵⁴.

Biorąc pod uwagę więzi łączące Kościół partykularny i jego Pasterza z Kościołem powszechnym i Papieżem, biskup ma obowiązek *wyłączyć z dyskusji* synodalnej twierdzenia lub stanowiska – jak również propozycje przekazania Stolicy Apostolskiej odnoszących się do nich „głosów” – niezgodne z niezmienną doktryną Kościoła lub nauczaniem papieskim, albo dotyczące zagadnień dyscyplinarnych zastrzeżonych najwyższej lub innej władzy kościelnej⁵⁵.

Po zakończeniu debaty należy się zatroszczyć o *uporządkowane streszczenie* rozmaitych wypowiedzi członków synodu w celu ułatwienia ich dalszego badania.

5. W trakcie sesji synodalnych wiele razy będzie trzeba zachęcać członków synodu do wyrażania ich opinii poprzez głosowanie. Ponieważ synod *nie jest kolegium* posiadającym

⁴⁹ *Caeremoniale Episcoporum*, n. 1169.

⁵⁰ Por. *Caeremoniale Episcoporum*, Pars VIII, Caput I *Do Conciliis Plenariis vel Provincialibus et de Synodo Dioecessana*, nn. 1169-1179.

⁵¹ Por. Konstytucja Apostolska *Mirificus eventus*, 7 grudnia 1965 r. (*AAS* 57 [1965], s. 945-951).

⁵² Por. *AAS* 81 (1989), s. 104-105, gdzie podano tekst wyznania wiary do stosowania na synodzie.

⁵³ Kan. 465.

⁵⁴ Por. wyżej III, B, 2.

⁵⁵ Por. dekret soborowy *Christus Dominus*, n. 8; por. także kan. 381.

uprawnienia do podejmowania decyzji, tego rodzaju głosowania nie mają na celu osiągnięcia wiążącej zgody większości, lecz raczej upewnienie się co do *stopnia zgody* członków synodu w odniesieniu do formułowanych propozycji. W taki właśnie sposób powinno to im zostać wyjaśnione⁵⁶.

Biskup *pozostaje wolny* w określeniu tego, jaką wagę posiadają rezultaty głosowań synodalnych, chociaż powinien starać się iść za stanowiskiem podzielanym wspólnie przez członków synodu, chyba że na przeszkodzie stoi jakaś poważna przyczyna, której ocena *coram Domino* należy do niego.

6. W końcu biskup, udzielając odpowiednich wskazań, powierzy członkom różnych komisji przygotowanie projektu tekstów synodalnych.

Przy ich redagowaniu trzeba poszukiwać *precyzyjnych sformułowań*, które w przyszłości mogłyby ukierunkować działalność duszpasterską, unikać natomiast ogólników, czy ograniczania się jedynie do mało skutecznych zachęt.

7. „Biskup diecezjalny może zgodnie ze swoim roztroprnym osądem *zawiesić lub rozwiązać synod diecezjalny*”⁵⁷, gdyby na drodze jego kontynuacji pojawiły się poważne przeszkody, które uczyniłyby taką decyzję wskazaną, czy wręcz konieczną: na przykład ukierunkowanie synodu nieodwracalnie przeciwne nauczaniu Kościoła, lub sytuacja społeczna przeszkadzająca w spokojnym prowadzeniu prac synodalnych.

Jeśli nie występują jakieś szczególne powody, które by to odradzały, przed wydaniem dekretu o zawieszeniu lub rozwiązaniu, biskup poprosi o opinię radę kapłańską – z którą powinien on konsultować sprawy o większym znaczeniu⁵⁸ – pozostając jednak wolnym w podejmowaniu decyzji.

„Z chwilą wakansu lub przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, synod diecezjalny zostaje przerwany na mocy samego prawa, dopóki nowy biskup diecezjalny nie poleci go kontynuować lub nie zadeklaruje, że został rozwiązany”⁵⁹.

V. DEKLARACJE I DEKRETY SYNODALNE

1. Po zakończeniu sesji synodalnych biskup przechodzi do *końcowego redagowania* dekretów i deklaracji, podpisuje je oraz poleca ich ogłoszenie⁶⁰.

2. Za pomocą wyrażeń „dekrety” i „deklaracje” Kodeks uznaje możliwość, aby teksty synodalne stanowiły, z jednej strony, *prawdziwe normy prawne* – które można by nazwać „konstytucjami” lub w inny sposób – albo *wskazania programowe* na przyszłość, z drugiej zaś – *wyraźne potwierdzenia* prawd wiary lub moralności katolickiej, zwłaszcza odnoszących się do bardziej znaczących aspektów życia danego Kościoła partykularnego.

3. „On sam (biskup diecezjalny) podpisuje deklaracje i dekryty synodalne, które jedynie jego autorytetem mogą być promulgowane”⁶¹. Dlatego podpis na deklaracjach i dekretach synodalnych powinien złożyć *wyłącznie biskup* diecezjalny, a również słowa używane w tych dokumentach powinny jasno wyrażać, iż właśnie on jest ich autorem.

⁵⁶ W związku z tym pożyteczna będzie uwaga, iż reguła wyrażona w kan. 119, 3°, „co zaś dotyczy wszystkich jako jednostek, musi być przez wszystkich zaaprobowane”, nie dotyczy bynajmniej synodu, lecz podejmowania pewnych wspólnych decyzji w łonie rzeczywistego kolegium uprawnionego do podejmowania decyzji.

⁵⁷ Kan. 468 § 1.

⁵⁸ Por. kan. 500 § 2.

⁵⁹ Kan. 468 § 2.

⁶⁰ Por. kan. 466.

⁶¹ Tamże.

Zważywszy na nierozzerwalną więź synodu z funkcją biskupią, bezprawne jest publikowanie *akt nie podpisanych* przez biskupa. Nie należy ich traktować jako deklaracji „synodalnych” w jakimkolwiek prawdziwym sensie tego terminu.

4. Za pomocą dekretów synodalnych biskup diecezjalny zachęca i przynagla do przestrzegania tych przepisów kanonicznych, na których szczególną aktualność wskazuje sytuacja panująca w danej diecezji⁶², ustanawia normy w dziedzinach, które prawo powierza jego kompetencji⁶³ i dostosowuje wspólną dla wszystkich dyscyplinę do odmienności swojego Kościoła partykularnego.

Pozbawionym mocy prawnej byłby ewentualny dekret synodalny przeciwny wyższemu prawu⁶⁴, to znaczy: powszechnemu prawu Kościoła, dekretem ogólnym synodów partykularnych i konferencji episkopatu⁶⁵ oraz dekretem zgromadzenia biskupów danej prowincji kościelnej w ramach jego kompetencji⁶⁶.

5. „Biskup diecezjalny podaje do wiadomości treść deklaracji i dekretów synodalnych metropolicie i konferencji episkopatu”⁶⁷ dla wspierania komunii w episkopacie oraz zgodności prawnej w Kościołach partykularnych danego obszaru geograficznego lub społecznego.

Po wykonaniu tego wszystkiego biskup za pośrednictwem nuncjusza apostolskiego przekaze kopię dokumentacji synodalnej do Kongregacji do spraw Biskupów lub do Kongregacji do spraw Ewangelizacji Narodów, aby mogły się z nią zapoznać.

6. Gdyby dokumenty synodalne – zwłaszcza te o charakterze normatywnym – nie wspominały o ich wykonaniu, biskup diecezjalny – po zakończeniu synodu – powinien określić *sposób ich zastosowania*, ewentualnie powierzając to zadanie odpowiednim organom diecezjalnym.

* * *

Kongregacje do spraw Biskupów i do spraw Ewangelizacji Narodów wyrażają nadzieję, że przy pomocy niniejszej instrukcji przyczyniły się do właściwego przebiegu synodów diecezjalnych – instytucji kościelnych w przeszłości otaczanych wielkim szacunkiem, a dzisiaj cieszących się odnowionym zainteresowaniem jako narzędzia służące – przy pomocy Ducha Świętego – komunii i misji Kościołów partykularnych.

Do przestrzegania postanowień niniejszej Instrukcji są zobowiązane te synody diecezjalne, które rozpoczynają się po trzech miesiącach od jej opublikowania w *Acta Apostolicae Sedis*.

* * *

⁶² Por. kan. 392.

⁶³ Por. Dodatek do niniejszej Instrukcji.

⁶⁴ Por. kan. 135, § 2.

⁶⁵ Aby decyzje synodów partykularnych i konferencji episkopatów stały się obowiązującymi normami prawnymi, to znaczy prawdziwymi dekretemi ogólnymi, konieczne jest ich przejrzanie (*recognitio*) przez Stolicę Świętą: por. kan. 446 i 455.

⁶⁶ Odnosnie kompetencji prawodawczych zebrania biskupów prowincji zob. kan. 952 § 1 i 1264.

⁶⁷ Kan. 467.

DODATEK DO INSTRUKCJI O SYNODACH DIECEZJALNYCH

Obszary powierzone przez *KPK* władzy ustawodawczej Biskupa diecezjalnego

Niniejszy Dodatek wymienia kwestie, których uporządkowanie na poziomie diecezji, przy uwzględnieniu postanowień kanonów Kodeksu, uważane jest za konieczne lub w każdym razie pożyteczne. Są z niego wykluczone przepisy kodeksowe, które domagają się raczej zastosowania aktów o charakterze jednostkowym⁶⁸, takich jak aprobaty, szczególne zgody, pozwolenia itd.

Należy jednak mieć na uwadze, że „Biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu Papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej”⁶⁹. W konsekwencji Biskup diecezjalny będzie mógł wykonywać swoją władzę ustawodawczą nie tylko dla uzupełnienia lub określenia przepisów wyższego prawa, które wprost to nakazują, bądź na to pozwalają, lecz również dla uregulowania – zgodnie z potrzebami Kościoła lokalnego i wiernych – jakiegokolwiek kwestii duszpasterskiej na poziomie diecezji, z wyłączeniem tych zastrzeżonych najwyższej lub innej władzy kościelnej. W wykonywaniu tej władzy Biskup jest oczywiście zobowiązany do przestrzegania i poszanowania wyższego prawa⁷⁰.

Niemniej jednak w wykonywaniu władzy ustawodawczej należy przestrzegać reguły dobrych rządów, która zaleca czynić to z umiarkowaniem i dalekowzrocznością, ażeby nie zobowiązywać pod przymusem do tego, co można by uzyskać za pomocą rady i perswazji. W wielu przypadkach Biskup, zamiast ogłaszać nowe przepisy, będzie nawet musiał się starać raczej o popieranie dyscypliny wspólnej dla całego Kościoła i o dopilnowanie, gdy to konieczne, przestrzegania praw kościelnych: zadanie to jest prawdziwym obowiązkiem, który ciąży na nim jako na stróžu jedności Kościoła powszechnego, i który dotyczy w szczególności posługi słowa, sprawowania sakramentów i sakramentaliów, kultu Boga i Świętych oraz zarządzania dobrami⁷¹.

Nie jest zbyt cennym uściśleniem, że Biskup diecezjalny może wydawać normy w sposób wolny, niezależnie od synodu i bez uprzedniego synodu diecezjalnego, gdyż w ramach diecezji posiada władzę ustawodawczą własną i wyłączną. Z tego samego powodu powinien on wykonywać ją osobiście⁷², gdyż nie wolno mu stanowić prawa razem z innymi osobami, organami, czy zgromadzeniami diecezjalnymi.

Nie dla wszystkich kwestii wymienionych poniżej synod diecezjalny będzie stanowił odpowiednią przestrzeń do dyskusji. I tak nie byłoby roztropnie poddawać w całości pod osąd uczestników synodu kwestie odnoszące się do życia i posługi duchownych. W innych specyficznych dziedzinach duszpasterstwa będzie korzystne, aby Biskup diecezjalny prosił o opinię synodu na temat kryteriów lub ogólnych zasad odnoszących się do tych dziedzin, przekładając wydanie dokładnych norm na czas późniejszy, po zamknięciu synodu. Jak powiedziano w Instrukcji⁷³, roztropności Biskupa pozostawia się decyzję dotyczącą tematów, na jakich skupią się dyskusje synodalne.

⁶⁸ Por. kan. 35.

⁶⁹ Kan. 381 § 1.

⁷⁰ Por. kan. 135 § 2; por. także Instrukcja o Synodach Diecezjalnych, V, 4.

⁷¹ Por. kan. 392.

⁷² Por. kan. 391 § 2.

⁷³ Por Instrukcja o Synodach Diecezjalnych III, A, 1; III, C, 3.

I. W zakresie wykonywania *munus docendi*

Biskupi w powierzonych im diecezjach są „kierownikami całej posługi słowa”⁷⁴. Do nich należy troska, aby przepisy kanonów dotyczące posługi słowa były ściśle przestrzegane, a wiara chrześcijańska była w diecezji rzetelnie i integralnie przekazywana⁷⁵. Kodeks Prawa Kanonicznego jasno przedstawia to zadanie przyznając Biskupowi diecezjalnemu szerokie kompetencje w następujących obszarach:

1. *Ekumenizm*: należy do Biskupów, zarówno indywidualnie jak i wspólnie w ramach Konferencji Episkopatu, wydawanie norm praktycznych w sprawach dotyczących ekumenizmu, przy poszanowaniu tego, co w tej dziedzinie postanowiła najwyższa władza kościelna (por. kan. 755 § 2).

2. *Przepowiadanie*: do Biskupa diecezjalnego należy wydawanie norm dotyczących wykonywania przepowiadania, jakie powinni zachowywać ci, którzy w diecezji wypełniają tę posługę (por. kan. 772 § 1). Szczególnymi przykładami tego obowiązku są:
 - ewentualne ograniczenie wykonywania przepowiadania (por. kan. 764);
 - określenie tego, co dotyczy szczególnych sposobów przepowiadania odpowiadających potrzebom wiernych, takich jak rekolekcje i święte misje itp. (por. kan. 770);
 - troska o to, by słowo Boże było głoszone tym wiernym, którzy nie korzystają w sposób dostateczny ze zwyczajnej opieki duszpasterskiej oraz niewierzącym (por. kan. 771).

3. *Katecheza*: do kompetencji Biskupa diecezjalnego, przy zachowaniu przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską, należy ustalanie norm odnośnie do katechezy (por. kan. 775 § 1), według różnych sposobów dostosowanych do potrzeb wiernych (por. kan. 777 i 1064), określając również to, co dotyczy prawidłowej formacji katechetów (por. kan. 780).

4. *Działalność misyjna*: do Biskupa diecezjalnego należy promowanie w diecezji działalności misyjnej Kościoła (por. kan. 782 § 2), a – jeżeli diecezja znajduje się na terenach misyjnych – kierowanie i koordynowanie działalności misyjnej (por. kan. 790).

5. *Wychowanie katolickie*: do Biskupa diecezjalnego należy, przy zachowaniu ewentualnych dyspozycji wydanych w tej sprawie przez Konferencje Episkopatu, ustalanie tego, co odnosi się do katolickiego nauczania i wychowania religijnego przekazywanego w jakiegokolwiek szkole lub za pośrednictwem środków społecznego przekazu (por. kan. 804 § 1)⁷⁶. Do niego należy również określanie ogólnej struktury szkół katolickich i czuwanie, aby zachowywały one zawsze swoją tożsamość (por. kan. 806).

6. *Środki komunikacji społecznej*: jest obowiązkiem Biskupów czuwać nad publikacjami i używaniem środków społecznego przekazu (por. kan. 823).

⁷⁴ Kan. 756 § 2.

⁷⁵ Por. kan. 386.

⁷⁶ Choć w wykazie kanonów *KPK* dołączonym do listu Kardynała Sekretarza Stanu do Przewodniczących Konferencji Episkopatów z 8 listopada 1983 r. ten kanon 804 pojawia się na liście przypadków, w których Konferencje Episkopatu *nie muszą lecz mogą* wydać przepisy uzupełniające, tym niemniej takie przepisy okazują się wielce korzystne. Wspomniany wykaz został zresztą zredagowany w celach orientacyjnych, aby pomóc Konferencjom Episkopatów określić zakres ich kompetencji.

II. W zakresie wykonywania *munus sanctificandi*

Biskupi są „moderatorami, promotorami i stróżami życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele”⁷⁷. Do kompetencji Biskupa diecezjalnego, przy zachowaniu postanowień najwyższej władzy kościelnej, należy wydawanie norm w dziedzinie liturgii, które wszystkim obowiązują⁷⁸. Kodeks Prawa Kanonicznego władzy ustawodawczej Biskupa powierza również niektóre kwestie szczegółowe:

- ustalanie tego, co odnosi się do uczestnictwa wiernych nie posiadających święceń w liturgii przy zachowaniu postanowień prawa powszechnego w tej dziedzinie (por. kan. 230 § 2 i 3)⁷⁹;
- ustalenie, o ile Konferencja Episkopatu nie wydała odnośnych dyspozycji, przypadków „poważnej konieczności” dla udzielania niektórych sakramentów chrześcijanom niekatolikom (por. kan. 844 §§ 4 i 5);
- określenie warunków umożliwiających przechowywanie Eucharystii w domu prywatnym i zabieranie jej ze sobą w drogę (por. kan. 935);
- tam, gdzie liczba świętych szafarzy jest niewystarczająca, ustalenie zasad wystawienia Eucharystii przez wiernych nie posiadających święceń (por. kan. 943);
- wydawanie zarządzeń dotyczących procesji (por. kan. 944 § 2);
- przy zachowaniu kryteriów uzgodnionych z innymi członkami Konferencji Episkopatu, określanie przypadków, w jakich zachodzi konieczność udzielania rozgrzeszenia zbiorowego (por. kan. 961 § 2);
- wydawanie dyspozycji odnoszących się do wspólnego udzielania sakramentu namaszczenia chorych wielu chorym równocześnie (por. kan. 1002);
- ustalanie norm dla celebracji niedzielnych pod nieobecność prezbitera przy zachowaniu tego, co w tej kwestii poleca prawodawstwo powszechne Kościoła (por. kan. 1248 § 2).

III. W zakresie wykonywania *munus pascendi*

1. W odniesieniu do spraw organizacyjnych diecezji

Poza rozlicznymi przepisami różnej natury wymaganymi dla odpowiedniego wykonywania rządów pasterskich w diecezji Biskupowi diecezjalnemu powierzono w szczególności:

- normy partykularne odnoszące się do kapituły kanoników (por. kan. 503, 505 i 510 § 3);
- ustanowienie diecezjalnej rady duszpasterskiej, jak również opracowanie jej statutów (por. kan. 511 i 513 § 1);

⁷⁷ Kan. 835 § 1.

⁷⁸ Por. kan. 838 §§ 1 i 4; por. także kan. 841.

⁷⁹ W sprawie służby kobiet przy ołtarzu i roli Biskupa diecezjalnego w tej kwestii por. *responsum* papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Prawnych z 11 lipca 1992 r. wraz z notą dodaną przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowane w *AAS* 86 (1994) ss. 541-542.

- normy, które zapewniają opiekę duszpasterską nad parafią pod nieobecność proboszcza (por. kan. 533 § 3);
- normy dotyczące ksiąg parafialnych (por. kan. 535 § 1; por. również kan. 895, 1121 § 1 i 1182);
- decyzję w sprawie ustanowienia parafialnych rad duszpasterskich i określenie norm regulujących ich funkcjonowanie (por. kan. 536);
- wydawanie norm, które kierują działaniem parafialnych rad do spraw ekonomicznych (por. kan. 537);
- dodatkowe określanie praw i obowiązków wikariuszy parafialnych (por. kan. 548);
- dodatkowe określanie uprawnień dziekanów (por. kan. 555; por. także kan. 553).

2. W odniesieniu do dyscypliny duchowieństwa.

Kan. 384 postanawia, że Biskup diecezjalny winien „troszczyć się o to, aby [prezbiterzy] wypełniali właściwe ich stanowi obowiązki i mieli do dyspozycji środki oraz instytucje potrzebne do rozwoju życia duchowego i intelektualnego. Jego troska ma być również zapewnienie im godziwego utrzymania oraz opieki społecznej, zgodnie z przepisami prawa”.

Inne kanony określają rozmaite aspekty tych obszarów powierzonych trosce biskupiej:

- Odnosnie tego, co dotyczy wypełniania obowiązków wynikających ze stanu duchownego zob. kan. 277 § 3 (zachowywanie celibatu); kan. 283 § 1 (czas nieobecności w diecezji); kan. 285 (powstrzymanie się od tego wszystkiego, co nie przystoi stanowi duchownemu).
- Co do środków służących rozwojowi ich życia duchowego i intelektualnego zob. kan. 276 § 2. 4^o (udział w rekolekcjach); kan. 279 § 2 (stała formacja doktrynalna); kan. 283 § 2 (okres wakacji).
- Odnosnie utrzymania i ubezpieczenia społecznego duchownych zob. kan. 281.

W końcu należy do Biskupa określanie wzajemnych relacji i zasad współpracy wszystkich duchownych, którzy pracują w diecezji (por. kan. 275 § 1).

3. W odniesieniu do zarządzania dobrami materialnymi w diecezji.

W zakresie określonym przez prawo powszechne i partykularne Biskup jest odpowiedzialny za dyscyplinę odnoszącą się do całego zakresu spraw związanych z zarządzaniem dobrami kościelnymi powierzonymi jego władzy (por. kan. 1276 § 2). W dziedzinie gospodarczej do jego kompetencji należy również:

- nakładanie w diecezji umiarkowanych podatków przy zachowaniu warunków określonych w prawie kanonicznym (por. kan. 1263);
- jeżeli brak odnośnych dyspozycji ze strony Konferencji Episkopatu, wydawanie norm dotyczących subwencji w diecezji (por. kan. 1262);

- ustanowienie, gdy jest to konieczne, specjalnych zbiórek dla zaspokojenia potrzeb Kościoła (por. kan. 1265 i 1266);
- wydawanie przepisów dotyczących przeznaczenia ofiar przekazywanych przez wiernych przy okazji czynności liturgicznych tak zwanych „parafialnych” oraz dotyczących wynagrodzenia duchownych, którzy je sprawują (por. kan. 531);
- określenie dalszych warunków do ustanowienia i przyjęcia fundacji (por. kan. 1304§ 2).

(tłum. ks. Andrzej Sapięha)